

OKRUGLI STOL I RADIONICA

ARHEOLOŠKI LABORATORIJ III: PRAPOVIJESNA LONČARIJA ISTOČNOJADRANSKE OBALE I ZALEĐA

—

12. prosinca 2023.

Institut za arheologiju i Muzej grada Kaštela u Centru izvrsnosti
Cerovačke špilje

Grab 2023.

prepot

arheološki laboratorij III
prapovijesna lončarija istočnojadranske obale
i zaleđa

—
program

PROGRAM OKRUGLOG STOLA I TEMATSKOG SEMINARA

09:30 **Dolazak sudionika i druženje uz kavu**

10:00 **Uvodna riječ organizatora**
Ivan Šuta i Andreja Kudelić

10:10 **Preliminarni rezultati istraživanja nalazišta Gala-Gacko kod Otoka**
Mia Marijan i Helena Tomas

10:25 **Brončanodobna gradina Znojilo – preliminarni rezultati**
Andreja Kudelić, Ivan Šuta i Mia Marijan

10:40 **Rezultati arheometrije brončanodobne lončarije iz srednje Dalmacije i Like**
Andreja Kudelić, Natali Neral, Lujana Paraman i Dinko Tresić Pavičić

10:55 **Prapovijesna lončarija iz Bakra i Osora – rezultati novih istraživanja**
Martin Bažoka, Dalibor Branković i Filip Vukoja

11:10 **Kasnobrončanodobna keramika s nalazišta Izvor spilja Ričina (Tomislavgrad)**
Tino Tomas i Stipan Dilber

11:25 - 11:45 **Pauza**

11:45 **Kozja peć na Dugom otoku**
Mario Bodružić

12.00

Brončanodobna keramika s gradine u Turnju

Martina Čelhar

Brončanodobna keramika s Lergove gradine

Martina Čelhar i Mato Ilkić

**Brončanodobna keramika s gradine sv. Ivana na Korčuli – marker
transjadranske komunikacijske mreže**

Martina Čelhar, Dinko Radić i Igor Borzić

12:30

Rat kod Ložišća – lončarija iz sustavnog istraživanja

Vedran Barbarić

12:45

Lončarija brončanog i željeznog doba u fundusu Muzeja grada Šibenika

Emil Podrug

RADIONICA

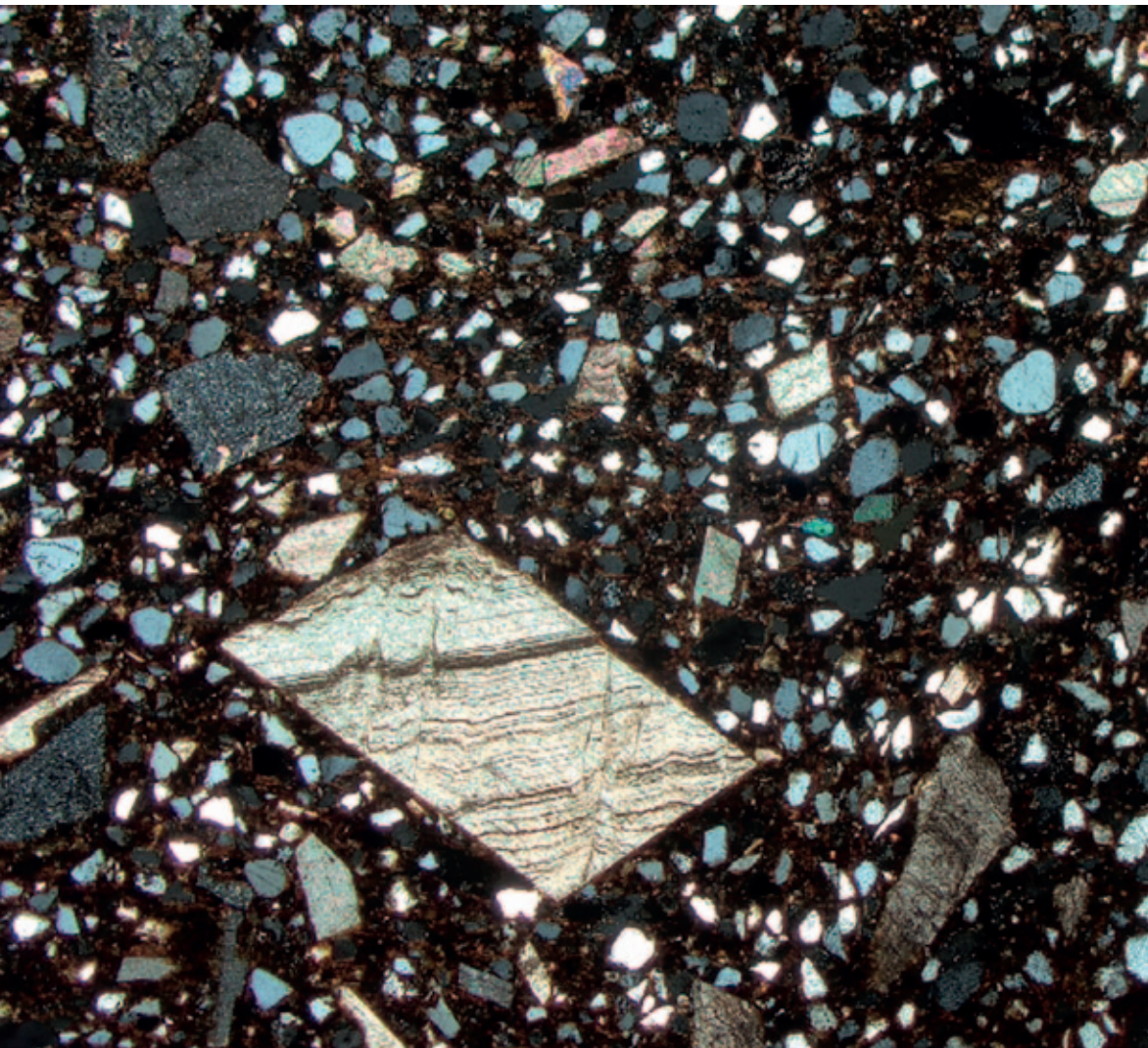
13.00 – 14.30

U radionici će sudjelovati i:

Daria Domazet i Danijela Petričević Banović (Muzej Cetinske krajine),
lončarija s nalazišta Otišić-vrtače i Dico-Sičane i Tatjana Kolak (Muzej Like
Gospić), lončarija s nalazišta Sinac, Bobinac-Kozerina i Gornji Kosinj i špilja
kod Podnarevog vrela

14:30

Ručak i posjet Donjoj Cerovačkog špilji

sažetci predavanja

—

Preliminarni rezultati istraživanja nalazišta Gala-Gacko kod Otoka

Mia Marijan
Heritage 993
Pod kosom 47, HR-21000 Split
mia.marijan@gmail.com

Helena Tomas
Odsjek za arheologiju
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
htomas@ffzg.hr

—

Nalazište Gacko kod Gale smješteno je u Sinjskom polju u Dalmatinskoj zagori neposredno uz lijevu obalu rijeke Cetine. Nalazište je otkriveno istraživanjima Branimira Gabričevića sredinom 20. st. Između 2015. i 2019. godine proveden je terenski pregled doline rijeke Cetine u sklopu projekta CeVaS (Cetina Valley Survey) koji je proveo Odsjek za arheologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Izrazitija količina zabilježenog površinskog arheološkog materijala na položaju Gacko bila je povod za pokretanje arheološkog iskopavanja u jesen 2022. godine.

Tijekom tih istraživanja otkriveni su ostaci dvaju objekata što ukazuje na naseobinski karakter položaja. U tom kontekstu pronađeni su brojni pokretni nalazi poput ulomaka keramike, kućnog lijepa, koštanih, kamenih i metalnih nalaza te ostataka karboniziranog drveta.

Preliminarnom analizom keramičkog materijala uočeni su oblici poput lonaca, zdjela i šalice karakterističnih za lončariju srednjeg i kasnog brončanog doba, a zabilježeni su i ulomci žlica, poklopac, prijenosnih peći te utega za tkalački stan. Kroz prezentaciju prikazati će se tipološko-stilske i tehnološke karakteristike lončarije na temelju kojih se nalazište datira u srednje i kasno brončano doba.

Brončanodobna gradina Znojilo – preliminarni rezultati

Andreja Kudelić
Institut za arheologiju
Jurjevska ulica 15, HR-10000 Zagreb
andreja.kudelic@iarh.hr

Ivan Šuta
Muzej grada Kaštela
Brce ul. 1, HR-21215 Kaštel Lukšić
sutaster@gmail.com

Mia Marijan
Heritage 993
Pod kosom 47, HR-21000 Split
mia.marijan@gmail.com

—

Arheološka istraživanja gradinskog nalazišta Znojilo (Gradac) na razmeđi Primorskog Doca, Prgo-meta i Prapatnice započela su nakon devastacije bedema tijekom ljeta 2020. godine. Tada je ekipa Muzeja grada Kaštela dokumentirala zatečeno stanje i prikupila pokretne nalaze s gradine. O tome je već pisano na stranicama Kaštelanskog zbornika (Šuta 2021), a krajem 2022. godine i tijekom svibnja 2023. odrađene su dvije kampanje istraživanja u suradnji s Institutom za arheologiju iz Zagreba. Istraživanje je financirano kroz projekt Hrvatske zaklade za znanost *Tehnološke značajke i kulturne prakse u prapovijesnim lončarskim tradicijama na području Hrvatske* (UIP-2020-02-3637) i dijelom iz vlastitih sredstava Muzeja grada Kaštela.

Istraživanjem je ustanovljeno nekoliko faza naseljavanja od kojih posljednju čine ostaci iz vremena funkcioniranja ili izgradnje mletačke utvrde. Ostale faze određene su kao ostaci kulturnih slojeva, podnice, strukture od kamena i rupe za stupove i datirane su u period između kasne i rane faze brončanoga doba. Dokumentirana je i razina nivelacije terena na razini amorfnih živih stijena gdje se nalazi i najstariji horizont naseljavanja ovog položaja.

Pokretni nalazi izuzetno su brojni, posebice ulomci keramičkih posuda koji čine preko pedeset posto uvedenih nalaza. Prikupljena je i znatnija količina životinjskih kostiju (27 % od svih uvedenih nalaza) dok preostali dio pokretnih nalaza čini kućni lijep, fragmenti kamenih predmeta, litika te pribor za tkanje i pređenje. Datiranje je u ovoj fazi istraživanja temeljeno na relativno-kronološkim pokazateljima, uglavnom na morfološkim i stilskim značajkama lončarije dok se radiokarbonsko datiranje planira u narednoj godini. Obrada svih nalaza je u tijeku, a planiraju se provesti i analize osteoloških ostataka, geokemijske analize sedimenata te arheometrija keramike.

Rezultati arheometrije brončanodobne lončarije iz srednje Dalmacije i Like

Andreja Kudelić i Natali Neral
Institut za arheologiju
Jurjevska ulica 15, HR-10000 Zagreb
andreja.kudelic@iarh.hr
nneral@iarh.hr

Lujana Paraman
Muzej grada Trogira
Gradska vrata 4, HR-21220 Trogir
lujaparaman@gmail.com

Dinko Tresić Pavičić
Kaduzej d.o.o.
Papandopulova 27, HR-21000 Split
dtresic@gmail.com

—

Lončarstvo predstavlja produkt dijaloga čovjeka i prirode stoga je za proučavanje lončarskih tradicija iz prošlosti vrlo važan dijalog humanistike i prirodnih znanosti. Utoliko se primjenom analitičkih metoda omogućuje prikupljanje podataka o značajkama lončarskih sirovina, njihovom podrijetlu i dostupnosti. Dodatno, takvi podaci pružaju informacije o tehnološkim izborima koji su bili društveno i kulturno uvjetovani te ih se, kao karakteristične za određenu zajednicu, može smatrati iskazom identiteta neke društvene skupine.

Ovom prilikom predstaviti će se preliminarni rezultati arheometrije keramike s područja srednje Dalmacije (nalazišta s područja Trogira, Biran, Znojilo, Dugiš-Otok kod Sinja) i Like (Donja Cerovačka špilja) čime su prikupljene informacije o vrsti sirovinskog materijala korištenog za izradu keramičkih posuda, podaci o tehnikama izrade posuda i procijenjenoj temperaturi pečenja, a cilj je rekonstrukcija cjelokupnog postupka proizvodnje. Analize su provedene u sklopu istraživačkog uspostavnog projekta Hrvatske zaklade za znanost Tehnološke značajke i kulturne prakse u prapovijesnim lončarskim tradicijama na području Hrvatske (UIP-2020-02-3637).

Prapovijesna lončarija iz Bakra i Osora – rezultati novih istraživanja

Martin Bažoka

STRATUM d.o.o.

Petra Krešimira IV 4c, HR-21218 Seget Donji

martin.bazoka@gmail.com

Dalibor Branković i Filip Vukoja

Arheo Tech d.o.o.

Budrovci 148H, HR-47000 Draganić

dalibrank@gmail.com

fvukoja1@gmail.com

—

Tijekom 2022. i 2023. godine provedena su zaštitna arheološka istraživanja na području grada Bakra i naselja Osor. Riječ je o višeperiodnim nalazištima i naseljima od izrazite strateške važnosti. Istraživanjem su, između ostalog, prikupljeni brojni ulomci prapovijesne lončarije kao dokaz o naseljavanju ovih položaja tijekom kasnog brončanog i starijeg željeznog doba. Morfološke karakteristike ulomaka keramičkih posuda ukazuju na brojne tipološki različite oblike posuda koje se mogu povezati s pripremom i konzamacijom hrane te skladištenjem. Stilske i morfološke karakteristike ukazuju na lokalnu proizvodnju karakterističnu za područje istočnog Jadrana, a pojedini ulomci ukazuju i na šire kulturne utjecaje koji su dolazili iz smjera kontinentalne Hrvatske

Kasnobrončanodobna keramika s nalazišta Izvor spilja Ričina (Tomislavgrad)

Tino Tomas
Studij arheologije Sveučilišta u Mostaru
Matice hrvatske bb, 8800 Mostar
tino.tomas@ff.sum.ba

Stipan Dilber
Franjevački muzej Tomislavgrad
Trg Fra Mije Čuića 2, 80240 Tomislavgrad
sdilber84@gmail.com

—

Izvor spilja Ričina veći je speleološki kompleks smješten na jugoistočnom rubu Buškog blata, (Općina Tomislavgrad). U arheološku literaturu Ričina ulazi prije svega zahvaljujući relativno nedavno provedenim arheološkim iskopavanjima kojima su na platou ispred spilje dokumentirane zone izrade litičkih predmeta iz vremena epigravitijena.

S ciljem dobivanja konkretnijih kulturnih depozita koji bi se mogli povezati sa epigravetijenskim zonama izrade, kasnije je iskopavan i sam ulazni prostor spilje (Ulaz br. 2). Tom prilikom dokumentiran je kulturni sloj iz vremena kasnog brončanog doba koji je ležao na sloju tzv. vučenog (vodenog) nanosa. Iako se ne radi o sloju sa bogatim stratigrafskim osobinama, iz njega je prikupljena brojna keramička građa. Pri tome se posebice izdvajaju tipični ulomci gornjih dijelova keramičkih posuda (oboda) kao što su izvijeni višestruko facetiranim obodi i obodi ukrašeni širokim kosim kanelurama (i. e. turban obodi).

Riječ je o tipičnim elementima čiji je razvoj izvrsno dokumentiran u okviru kompleksa kultura polja sa žarama zapadne Panonije, odakle se širi na prostor sjeverne i sjeverozapadne Bosne za koji možemo kazati da postaje sekundarna žarišna točka širenja tih keramičkih stilova dalje prema jugu. Tako na promatranom prostoru Tropolja (Glamočko, Livanjsko i Duvanjsko polje) navedeni elementi

predstavljaju jednu od dominantnijih kulturnih komponenti kasnog brončanog doba i ujedno njihov najjužniji prostorni eksponent. Za razliku od prostora sjeverne i sjeverozapadne Bosne gdje je šire nje izvijenih facetiranih oboda i turban oboda direktna posljedica migracijskih procesa, za prostor Tropolja možemo kazati kako se radi isključivo o ornamentalnom stilu sa snažnom kronološkom dimenzijom koji se posredstvom razvijene mreže kontakata sa sjeverom, na tom prostoru udomaćio i gdje se sada te strane forme izrađuju u tradicionalnoj mjesnoj tehnološkoj maniri.

Tako izvijeni facetirani obodi i turban obodi postaju prepoznatljivije forme kulturnog sustava prostora Tropolja u vrijeme kasnog brončanog doba i sasvim jasno ga odvajaju od susjednih područja. Navedeno samo dodatno potvrđuje kulturnu heterogenost prostora istočnojadranske obale i zaleđa u vrijeme kasnog brončanog doba koju najjasnije svjedoči upravo keramografija.

Kozja peć na Dugom otoku

Mario Bodružić

Odjel za arheologiju, Sveučilište u Zadru

Obala kralja P. Krešimira IV/2, HR-23000 Zadar

bodruzic.mario@gmail.com

—

Kozja peć je urušeni speleološki objekt na zapadnoj strani Dugog otoka. Današnja dvorana, ovalnog oblika u tlocrtu, dužine oko 40 metara, ima tek djelomično sačuvanu kupolu sa južne i istočne strane. Probnim istraživanjima 2019. godine utvrđeno je sukcesivno uslojavanje kulturnih slojeva do relativne dubine od oko 3.8 metara, s neprekidnim izmjenama tankih slojeva svijetlog pepela i tamnih slojeva s većim udjelom ugljena, specifične za slojeve tzv. *fumier* tipa. Njihov nastanak povezan je sa sezonskim korištenjem pećinskih lokaliteta kao obora za stoku uz periodične prakse čišćenja prostora paljenjem nakupljenog životinjskog otpada. Ova vrsta nalazišta javlja se tijekom prapovijesti na širem području Mediterana. Stratigrafski slijed Kozje peći na osnovu malobrojnih keramičkih nalaza iz probnih sondiranja okvirno je podijeljen na rani i kasni eneolitik, brončano doba, kasnu antiku i novi vijek. Sustavna arheološka iskopavanja provode se od 2021. godine, na površini od oko 20 m², a s ciljem prikupljanja šireg korpusa arheološkog materijala i uzoraka čija bi multidisciplinarna obrada, u kombinaciji s radiokarbonskim datumima, iskoristila stratigrafski potencijal nalazišta, poglavito u vidu definiranja stilsko-tipoloških i tehnoloških promjena u inventaru nalaza i njihovog prostornog i vremenskog konteksta.

Brončanodobna keramika s gradine u Turnju

Martina Čelhar

Odjel za arheologiju, Sveučilište u Zadru

Obala kralja P. Krešimira IV/2, HR-23000 Zadar

celhar.martina@gmail.com

—

Gradina u Turnju nalazi se oko 20 km jugoistočno od Zadra i predstavlja jednu u nizu gradina smještenih na prvom brdskom grebenu u neposrednoj blizini morske obale. Riječ je o lokalitetu koji je u arheološkoj literaturi posebno istican u kontekstu monumentalnih fortifikacija očuvanih u vidu masivnog kamenog nasipa širine od 7 do 15 metara, unutar čijeg korpusa je uočen veći broj paralelnih suhozidnih lica. Nakon provedenog površinskog pregleda, Šime Batović je lokalitet datirao u širi kronološki okvir kasnog brončanog i željeznog doba. U razdoblju od 2016. do 2019. godine Odjel za arheologiju Sveučilišta u Zadru proveo je arheološka istraživanja na Gradini u Turnju s ciljem utvrđivanja načina gradnje masivne suhozidne fortifikacije te njegove kronologije, stratigrafske sekvence i funkcije. Istraživanje ulaza i dijela bedema pokazalo je da su strukture još složenije no što se to na temelju površinske prospekcije moglo pretpostaviti. S druge strane, istraživanja su nametnula i pitanje očitog kontrasta monumentalnosti bedema i relativno malene površine koju zatvara (oko 1,5 ha), kao i izostanka izrazitijeg kulturnog sloja. U potonjem je dokumentirana znatna količina izrazito fragmentiranih i dominantno atipičnih keramičkih fragmenata koji se ipak, na osnovi tipoloških i tehnoloških karakteristika, preliminarno mogu povezati uz (srednje?) brončano doba.

Brončanodobna keramika s Lergove gradine

Martina Čelhar i Mato Ilkić

Odjel za arheologiju

Sveučilište u Zadru

Obala kralja P. Krešimira IV/2, HR-23000 Zadar

celhar.martina@gmail.com

milkić@unizd.hr

—

Lergova gradina smještena je u Slivnici Gornjoj, oko 20 km sjeveroistočno od Zadra. S najvišim vrhom od 268 metara nadmorske visine dominira okolnim krškim terenom i kontrolira Velebitski kanal. U literaturi je spominjana uglavnom u kontekstu dobro očuvanog tzv. megalitskog bedema koji opasuje dio naselja te jakog naseobinskog sloja mlađeg željeznog doba potvrđenog brojnim površinskim, ponajprije keramičkim nalazima (amfore, sivopremazana keramika i dr.). Međutim, unatoč poznatom kronološkom okviru prestanka života na Lergovoj gradini, o vremenu početka korištenja pozicije se na osnovi površinskih nalaza nije moglo ništa konkretnije zaključiti. Navedena problematika se profilirala u jedno od važnijih istraživačkih pitanja koja su potaknula početak arheoloških istraživanja 2017. godine. U dvije istraživačke kampanje istražene su 3 sonde kojima su utvrđene dvije naseobinske faze: ona mlađeg željeznog doba koja je nakon dugotrajnog hijatusa presljola stariju naseobinsku fazu datiranu u srednje brončano doba. Kronološki okvir početne faze naseljevanja određen je prema tipološkim i tehnološkim odlikama dokumentirane keramičke građe čiji će izbor biti prezentiran ovom prilikom.

Brončanodobna keramika s gradine sv. Ivana na Korčuli – marker transjadranske komunikacijske mreže

Martina Čelhar i Igor Borzić

Odjel za arheologiju

Sveučilište u Zadru

Obala kralja P. Krešimira IV/2, HR-23000 Zadar

celhar.martina@gmail.com

igorborzic@gmail.com

Dinko Radić

Centar za kulturu Vela Luka

Ulica 26, br. 2, HR-20270 Vela Luka

radicdinko1@gmail.com

—

Gradina sv. Ivana smještena je na krajnjem zapadnom dijelu otoka Korčule. Istaknuta pozicija s koje se nadzire Viški kanal i prilaz korčulanskom kopnu te izvrsne maritimne osobitosti uvale razlozi su tamošnje pojave brojnih arheoloških nalaza iz različitih (pra)povijesnih epoha. Arheološkim istraživanjima provedenim tijekom 2022. i 2023. godine u sklopu institucijskog znanstveno-istraživačkog projekta Sveučilišta u Zadru *Gradina i luka sv. Ivana – izolirana točka otočnih dodira* izoliran je konkretan arheološki sloj naseobinskih odlika neposredno nad matičnom stijenom datiran prema pokretnog arheološkoj građi i radiokarbonskom datumu u period srednjeg brončanog doba. Navedeni sloj sadrži znatnu količinu vrlo usitnjenih keramičkih fragmenata među kojima se izdvaja ulomak karakterističan za apeninsku lončarsku produkciju čime se još jednom potvrđuje važnost i ključna uloga srednjodalmatinskog obalnog i otočnog prostora unutar dinamične transjadranske komunikacijske mreže.

Rat kod Ložišća – lončarija iz sustavnog istraživanja

Vedran Barbarić

Odsjek za povijest umjetnosti

Filozofski fakultet u Splitu

Poljička cesta 35, HR-21000 Split

vedbarba@ffst.hr

—

Na lokalitetu Rat kod Ložišća (Brač) od 2007. godine djelatnici Filozofskog fakulteta u Splitu provode sustavno arheološko istraživanje. Od 2022. godine isto se provodi s pojačanim intenzitetom i u suradnji s kolegama s Colorado Boulder University (SAD). Istraživanje je koncentrirano na uži prostor nekadašnjeg gradinskog naselja, posebice vršni plato, na kojem se istraživanjem pokazuju iznimno dobro očuvani stratigrafski slojevi. Pored prisutnog željeznodobnog materijala koji potječe iz proizvodnih centara izvan otoka Brača, ali i izvan istočne jadranske obale, kvantitativno dominantan element u skupu nalaza predstavljaju ulomci koji pokazuju tipične odlike lokalne, rukom rađene lončarije brončanog i željeznog doba. Preliminarni rezultati pokazuju kako su na mjestima gdje su postavljene sonde najbolje očuvani slojevi srednjega brončanoga doba, što je potvrđeno formama lončarije, stratigrafskim podacima te radiokarbonskim i AMS datumima. Izlaganjem će se predstaviti potencijal daljnje obrade lončarije te odabrani, specifični oblici koji pokazuju ključne elemente za usporedbe s produkcijom susjednih regija u vremenu, pretežno, srednjega brončanog doba.

Lončarija brončanog i željeznog doba u fundusu Muzeja grada Šibenika

Emil Podrug

Muzej grada Šibenika

Ul. Gradska vrata 3, HR-22000 Šibenik

emil.podrug@muzej-sibenik.hr

—

Brončano i željezno doba je u fundusu Muzeja grada Šibenika zastupljeno građom s više desetaka arheoloških lokaliteta. Kod većine radi se o skromnim količinama nalaza koji su uglavnom sakupljeni s površine prilikom rekognosciranja. Većim skupovima nalaza (u kojima često dominira lončarija) zastupljeni su lokaliteti na kojima su provedena arheološka iskopavanja, a takvih je na širem šibenskom području desetak. Istraživani lokaliteti se razlikuju po tipu; špilje (Škarin samograd kod Mirlovića, Stubica kod Dubrave), gradine (Tvrđava sv. Mihovila u Šibeniku, Gradina kod Danila, Mali Jelinjak kod Grebaštice), tumuli (Poljakuše kod Danila, Gaj kod Brnjice) i nekropole na ravnom (Velika Mrdakovica kod Zatona, Gradina kod Dragišića). U izlaganju će biti donesen opis navedenih lokaliteta i pripadajućih skupova lončarskih nalaza, te njihov stupanj obrađenosti i objavljenosti.

impressum

Organizatori

Institut za arheologiju i Muzej grada Kaštela

Pokrovitelji

Centar izvrsnosti Cerovačke špilje i Park prirode Velebit

Urednici

Andreja Kudelić

Ivan Šuta

Grafičko oblikovanje

atelier ANII

Tisak

Adria Screen

Naklada

50 primjeraka

Adresa održavanja okruglog stola, tematskog seminara i radionice

Centar izvrsnosti Cerovačke špilje, Cerovačke špilje,
23243 Grab

PREPOT

INSTITUT ZA
ARHEOLOGIJU

Hrvatska zaklada
za znanost

MUZEJ GRADA KAŠTELA

Cerovačke
špilje
CENTAR ZA
IZVRSNOST

VELEBIT

park prirode
Velebit

Okrugli stol i radionica organizirani su u okviru projekta Hrvatske zaklade za znanost „Tehnološke značajke i kulturne prakse u prapovijesnim lončarskim tradicijama na području Hrvatske“ (UIP-2020-02-3637).